

Fred Kistenkas

GLYFOSAATVRIJE GEMEENTE

foto Fred Kistenkas

Vlak voor de zomervakantie hield ik een lezing over de vraag wat het omgevingsrecht zou kunnen bijdragen aan het verder uitrollen van regeneratieve of andere vormen van natuurvriendelijke landbouw. Want met alleen stapels beleidsdocumenten, enkele financiële prikkels en hier en daar een daarop gerichte privaatrechtelijke pachtovereenkomst schiet het niet echt op.

Een echte doorbraak bewerkstellig je met het publiekrecht, in dit geval het ruimtelijke ordeningsrecht. Daarin maakt het niet uit of landbouwgrond eigendom is van bijvoorbeeld een terreinbeherende organisatie die via (natuur)pacht een duurzame landbouw kan afdwingen of van een goedwillende gemeente die invloed wil uitoefenen op het grondgebruik in de gemeente en die gebruikers ertoe wil aanzetten die te verduurzamen. In dit soort situaties hebben ze meer aan het publiekrecht dan aan het privaatrecht, want dat gaat dwars door alle eigendomsverhoudingen heen en staat boven het privaatrecht. Is de bestemming van grond 'regeneratieve landbouw', dan maakt het niet uit wie de eigenaar of de gebruiker is.

Als jong jurist begon ik ooit op een gemeentehuis en in die tijd wilden we af van de talloze tankstations binnen de bebouwde kom. Beleidsvisies, keukentafelgesprekken en financiële prikkels werkten slechts ten dele, maar toen we die tankstations uit de woonkernen gingen wegbestemmen, ging het opeens hard. Zouden we het gemeentelijke bestemmingsplan – inmiddels in de nieuwe Omgevingswet een omgevingsplan genoemd – nu ook kunnen inzetten voor een transitie naar een natuurvriendelijke landbouw?

Ik legde mijn gehoor uit dat juridisch nog veel onduidelijk is. De Omgevingswet is nog maar kort in werking en we weten niet exact wat de hoogste rechter zal besluiten bij bijvoorbeeld een strijdigheid tussen teeltvoorschriften in een omgevingsplan en hogere wetgeving rondom bestrijdingsmiddelen en mest. Er is gewoonweg nog te weinig jurisprudentie. Terecht merkte iemand op dat gemeenten soms ook nog te maken hebben met provinciale beleidsnota's die teruggrijpen op het klassieke agrifoodcomplex en de klok lijken te willen teruggedraaien naar de oude chemisch-industriële landbouw. Moeten we daar dan ook rekening mee houden, Kistenkas?

Vroeger moest je als gemeente bij elk nieuw bestemmingsplan goed opletten of dat overeenkwam met het provinciale beleid. Je wilde voorkomen dat de provincie je ontwerpbestemmingsplan zou afkeuren. Dat provinciale goedkeuringrecht is komen te vervallen, daar hoeven gemeenten zich geen zorgen meer over te maken. Bovendien is in de Omgevingswet de gemeente de primair bevoegde instantie geworden. Gemeenten kunnen dit aangrijpen om nu door te pakken in hun omgevingsplan. Ze kunnen bijvoorbeeld zones rond natuur aanwijzen voor regeneratieve landbouw. Ze hebben echter wel een eenduidige en praktisch hanteerbare definitie nodig van wat regeneratieve landbouw is. Misschien kunnen ze dat vastleggen met kritische prestatie-indicatoren (KPI's) of net als in de bosbouw een certificering à la FSC en PEFC opzetten. De eerste stap is dus dat gemeenten uit de voeten moeten kunnen met bestemmingen als 'permacultuur', 'regeneratieve landbouw' en 'voedselbos'. Ze moeten het immers ook in het veld kunnen controleren. Ook moeten gemeenten rekening houden met eventuele planschadeclaims oftewel nadeelcompensatie, maar dat is ook zonder wetswijzigingen het geval.

Ja, gaapte mijn gehoor, maar is er dan geen *quick win*? Iets dat als een krachtig symbool kan gelden voor een succesvolle uitrol van een natuurvriendelijkere landbouw? Jazeker, antwoordde ik, wat dacht u van een gemeente die op toegangswegen onder zijn naambord en het 50 kilometer-bord ook een bord hangt met als opschrift: 'glyfosaatvrije gemeente'. Dat lijkt me wel iets voor notoir progressieve gemeenten als Wageningen of Nijmegen. Kijk dan wat er gaat gebeuren. Stuur LTO aan op een proefproces? Dat zou kunnen en een gemeente zou dat gewoon kunnen winnen. Maar ook bij onverwachts verlies is het zaadje landelijk gezaaid en zal de uitrol alleen maar sneller gaan; via Kamervragen bijvoorbeeld, misschien door enkele wetswijzigingen en vooral via de ruimtelijke ordening van het omgevingsplan.

fred.kistenkas@wur.nl